

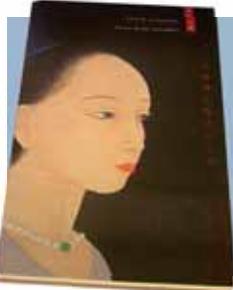
ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА 3 1955 ГОДА ●

● NO.32 (3194) ●

● ЧАЦВЕР, 2 ВЕРАСНЯ, 2010

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Форма і змест
Нацыянальная бібліятэка Беларусі наладзіла выставу лепшых эстонскіх кніг
Стар. 2

Сюжэты на шкле, альбо Імгненні быцця зямнога
Знойдзеныя старыя ўнікальныя шкляныя фотанегатывы, як высветлілася, зрабіў беларускі святар Павел Валынцэвіч
Стар. 3

Вабіць “Адкрыты” акіян
У Цэнтры акіянаграфіі шмат цікавага і для дзяцей, і для дарослых
Стар. 4

Сакавітыя фарбы кірмашу

У гарадскім пасёлку Зэльва Гродзенскай вобласці адраджаецца калісьці шырока вядомы ўсім купцам Еўропы “Ганненскі кірмаш”

Паліна Лахманенка

Сёння цяжка паверыць, што ў свой час “Ганненскі кірмаш” па маштабе і папулярнасці, колькасці здзелак быў другім па значнасці ў Еўропе пасля Лейпцыгскага кірмашу. Некалі ў Зэльву на кірмаш, які доўжыўся месяц — з 26 ліпеня па 25 жніўня, прызджала да пяці тысяч купцоў з розных краін Еўропы. Гандлёвы абарот кірмашу складаў прыкладна мільён рублёў — па тым часе астранамічная сума. Тады, у XVIII стагоддзі, рубель сапраўды быў “залатым”.

Сёлета адроджаны кірмаш доўжыўся ўсяго адзін дзень. Але затое які гэты быў дзень! Кірмаш стаў важнай падзеяй для невялікага райцэнтра, у якім жыве каля 8 тысяч чалавек.

Добры ўраджай? На кірмаш прызджай!

Жыхары райцэнтра, навакольных вёсак, шматлікія госці з іншых раёнаў і гарадоў дзякуючы намаганням арганізатараў фестывалю абыліся ў мінулае — у Зэльве паспрабавалі правесці кірмаш у адпаведнасці з усімі традыцыямі.

Усе, хто прыехаў на фестывалі, засталіся задаволенымі. На іх вачах і нярэдка пры іх удзеле праходзілі рыцарскія турніры, конкурсы і гульні, адбыўся вялікі канцэрт. Сярод шматлікіх забав жыхарам раёна запамніліся майстар-клас народнага танца, горад майстроў, спектакль тэатра “Батлейка”, выступленне духавога аркестра і цыркавога калектыву, конкурс шляхецкага анекдота, конкурс коней і афармлення конных калёс. Арганізатары спадзяюцца, што аднаўленне традыцый рэгулярнага пра-

вадзення кірмашу будзе спрыяць згуртаванню мясцовай супольнасці, фармаванню ў жыхароў Зэльвы пачуцця гонару за сваю «малую» радзіму, адраджэнню і развіццю традыцыйнага культурнага і гістарычнага патэнцыялу пасёлка.

Нагадаем: у гістарычных дакументах звесткі пра Зэльву сустракаюцца ў XIII стагоддзі ў Іпацьеўскім летапісе. Прыкладна ў 1258 годзе. У 2008 годзе гарадскі пасёлак адзначаў 750-гадовы юбілей. Гісторыя раёна багатая на розныя падзеі. Аб гэтым сведчаць дзесяткі помнікаў архітэктуры, археалогіі. Напрыклад, у Зэльве ўсіх уражае велізарны двухвежавы касцёл Дзевы Марыі, пабудаваны ў пачатку XX стагоддзя. Але праславілася Зэльва ўсё ж дзякуючы свайму славутаму кірмашу. А гэта, як сёння кажучь, сур'ёзны рэсурс для эканамічнага развіцця.

Таму, відаць, невыпадкова намеснік старшыні Зэльвенскага райвыканкама Валянцін Семанюк адзначаў, што ў мясцовай уладзе ёсць намер вывесці кірмаш на новы ўзровень, зрабіць яго традыцыйным і ў пэўным сэнсе — прыкладам для іншых раёнаў. Ёсць задумка адкрыць вытворчасць вырабаў і рэчаў з традыцыйнага экалагічнага беларускага матэрыялу — ільну. А пры Зэльвенскай шкole-інтэрнаце ствараецца экалагічнае экскурсійнае агенцтва — будучь прыцягваць турыстаў сюды, у тым ліку і на кірмаш.

Кірмаш у Зэльве: даўняя традыцыя на новы лад

Цікаўнасць да “Ганненскага кірмашу ў Зэльве” праявілі і міжнародныя арганізацыі. У прыватнасці, каардынатары праекта

Праграмы развіцця ААН і Еўрасаюза “Устойлівае развіццё на мясцовым узроўні” падтрымалі ініцыятыву мясцовай улады па адраджэнні былых традыцый.

ЗЯМЛЯ І ЛЮДЗІ

Падарожжа сярод волатаў

Паміж Акадэмгарадком і сталічным мікрараёнам Уручча месціцца самы таямнічы ў краіне музей

Іда Ганчаровіч

Хто прыдумаў такое? Ідэя стварэння Музея валуноў пад адкрытым небам належыць Гаўрылу Іванавічу Гарэцкаму, знакамітаму геологу, аднаму з першых беларускіх акадэмікаў. “У тая часы, гэта значыць у 70–80-я гады, мы шмат часу праводзілі ў экспедыцыях, — расказ-

вае кіраўнік рэдакцыйна-выдавецкай групы Інстытута геахіміі і геафізікі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Валерыі Вінаградаў. — Вывучалі геалагічную гісторыю тэрыторыі Беларусі. Прычым геологі бачылі, што шматлікія ўнікальныя геалагічныя ўтварэнні — ледавіковыя валуны, якім тысячы гадоў, — не абаронены ад націску людзей, узброеных сучаснай тэхнікай. Іх вывозілі ў розныя месцы на будаўніцтва, закопвалі ў зямлю, каб не перашкаджалі гаспадарыць на палях, і гэтак далей. Вось тады, у 1985 годзе, і зарадзілася ідэя: стварыць Парк валуноў. Сабраць самыя цікавыя з іх па складзе,

форме, гісторыі”.

Пяць гадоў збіралі навукоўцы сваю незвычайную калекцыю, што сёння займае шэсць гектараў. Праца велізарная: даследавалі больш за 200 000 камянёў, даўным-даўно прынесеных ледавікамі на тэрыторыю Беларусі. З іх 2134 валуны, самыя цікавыя ў розных сэнсах, і

перавезлі ў Мінск. Між іншым, калі Парк валуноў толькі арганізаваўся, сюды прыходзілі астралагі і незалежна адзін ад другога адзначалі: усе валуны тут нясуць станоўчую энергетыку. А яно ж і не дзіва: столькі здаровага энтузіязму, сіл і сродкаў у справу ўкладзена!

→ **Стар. 2**

ЗЯМЛЯ І ЛЮДЗІ

Падарожжа сярод волатаў

(Заканчэнне.

Пачатак на стар. 1)

Калі проста глядзіш на гэтых волатаў, то адразу і не зразумееш: па якой жа сістэме яны тут атабарыліся? Валерый Вінаградаў раска-заў, што тэрыторыю Парку ўмоўна можна падзяліць на некалькі экспазіцый. Цэнтральную, і самую вялікую, частку займае "Карта Беларусі". Між іншым, на сёння гэта самая вялікая мадэль карты нашай краіны. Прычым на ёй на самой справе адлюстраваны асноўныя формы рэльефу, а таксама рэкі, азёры, нават гарады.

На паўночным захадзе Парку размясцілася "Жыватворная правінцыя". Сама назва, як бачым, гаворыць: працавалі тут людзі рамантычныя і творчыя. У цэнтры роўнай пляцоўкі бачым U-падобнае паглыбленне: гэта, трэба разумець, само Балтыйскае мора з ягонымі затокамі і, як мне патлумачылі, Фенаскандынавія — тэрыторыя сучасных Швецыі, Фінляндыі, Кольскага паўвострава, Ленінградскай вобласці. Гэта і быў у далёкія часы самы цэнтр аледзянення. Дарэчы, вучоныя сцвярджаюць: пяць разоў ледавікі наведвалі нашу тэрыторыю. Яны рухаліся з поўначы гіганцкім пластом, часам магутнасць лёду дасягала 1000 метраў, і літаральна скручвалі сваёй сілай горныя пароды пад сабой. Так і ўтвараліся валуны — велізарныя абломкі горных парод, ды яшчэ і са слядамі "апрацоўкі" ледавікамі. Такім чынам, пры "прасаванні" тэрыторыі каласальнымі масамі лёду, што наступалі і адступалі, і фармаваўся рэльеф Беларусі: нізіны, узвышшы, груды...

Вялікая "Петраграфічная калекцыя", размешча-

ная на паўднёвым усходзе Парку, прадстаўлена ў выглядзе замкнёнага круга. Ён падзелены на некалькі сектараў, у кожным з іх аснаваліся камяні, розныя па паходжанні, паводле тэрміналогіі геологаў — асадкавыя, магматычныя, метамарфічныя. А замкнёны круг якраз і сімвалізуе спалучанасць, узаемазалежнасць усіх з'яў у прыродзе.

Яшчэ адна цікавая экспазіцыя, у паўднёвай частцы Парку, мае назву "Камень у жыцці чалавека", расказвае пра важную частку гістарычнай і культурнай спадчыны нашага народа. Тут можна пабачыць, пакратаць знакавыя валуны, якія выкарыстоўваліся чалавекам у мінулым. Скажам, адзін з камянёў мае назву "Стары", ці "Дзед". На

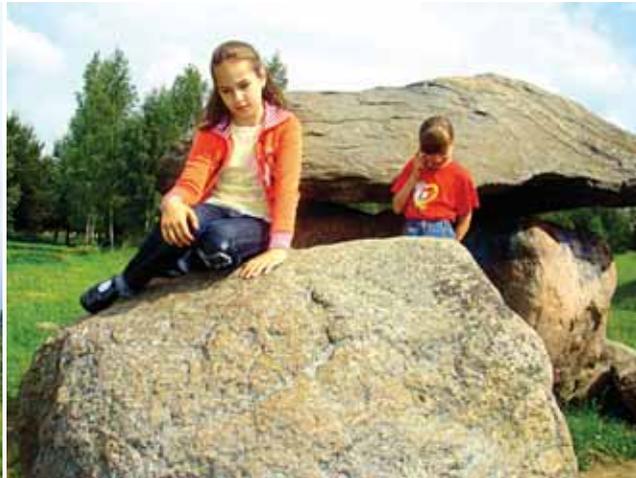
вырашаны. "Гэты камень з'явіўся ў нашым Парку ў 1986 годзе, а перавезены з берага ракі Свіслач, — удакладняе В.Вінаградаў. — Да 1905 года, Кажуць, у Мінску дзейнічала старажытнае капішча, святое для язычнікаў месца з усімі атрыбутамі той веры: велізарным дубам, агнём — там увесь час падтрымлівалася вогнішча, крыніцай і вось

даведаліся супрацоўнікі нашага Інстытута, то дамагліся таго, каб камень быў зноў адкапаны і перавезены ў наш музей".

Цікавую гісторыю мае і "Каменны крыж Стэфана Баторыя". Паводле падання, менавіта ля гэтага волата пад час аднаго з паходаў сваіх войскаў на ўсход у адзін з перыядаў Лівонскай вайны (у 1579–1582 гады)

кі гэтыя на камянях ёсць сведчанні барацьбы новай, хрысціянскай веры з язычніцтвам. Некаторыя ж навукоўцы лічаць, што надпісы і крыжы былі высечаны пад час страшнага голаду ў маі 1128 года: тады, Кажуць, снег ляжаў да мая, і мароз пабіў усе азімыя, людзі елі мох ды салому. Магчыма таксама, што з'яўленне гэтых знакаў звязана з імем полацкага князя Барыса, сына легендарнага Усяслава Чарадзея, які адправіўся ў вайсковы паход на балцкія плямёны яцвягаў і земгалаў у XII стагоддзі.

Будзеце ў Парку — зайдзіце і ў вестыбюль размешчанага непадалёк Інстытута геахіміі і геофізікі, пабачыце ўнікальны каменны крыж IX–X стагоддзяў. Як лічыць прафесар Эрнст Ляўкоў, першапачаткова гэта быў ідал багіні ўрадлівасці Мары. Да каменя, магчыма, прыходзілі маладыя сем'і, яны здзяйснялі нейкія абрады дзеі, і калі нараджалася дзіця, то на адваротным баку крыжа ў знак падзякі высякалі кропку — яны там добра бачны. У часы язычніцтва камень, пэўна, больш нагадваў жаночую фігуру, а з прыходам хрысціянства яму была нададзена форма крыжа. Украінскія ж навукоўцы лічаць, што гэта ўжо ад пачатку быў каменны крыж, некалі пастаўлены чалавекам. "Гэта адзіны крыж-ідал, які нам удалося знайсці ў Беларусі, — удакладняе Валерый Вінаградаў. — Ён ляжаў пры аўтаграсе Вілейка-Даўгінава. Перавезлі яго ў Мінск, паклалі ў Парку валуноў. А потым падумалі: надта ж вялікая каштоўнасць, каб пакідаць яе без нагляду, таму і "перасялілі" яго ў вестыбюль нашага Інстытута..."

У Парку валуноў — свае гістарычныя славутасці, узрост якіх наглядна ўраджае

Ідзем па музеі строга на поўнач — і трапіем у яшчэ адну калекцыю: "Форма ледавіковых валуноў". Можна доўга захапляцца бязмежнай фантазіяй прыроды — авалы, кругі, камяні ў выглядзе грыба... Пры гэтым усе экспанаты-волаты абкатаныя, адшліфаваныя, а часта яшчэ і пакрытыя штрыхоўкай — гэта на іх засталіся ледавіковыя шрамы.

Беларусі, як вядома, заўсёды шанавалі кожнага чалавека, а гэтыя назвы сведчаць аб павазе да людзей сталага веку, умудроных досведам: у Азіі іх завуць асакаламі, у нас — "стары" або "дзед". Кажуць, гэты камень дапамагае жанчынам: калі ў пэўны час сесці на яго, вымавіць адпаведную замову, то праблемы з дзетараджэннем будуць

гэтым каменем. Жыў пры Свіслачы, расказваюць, і захавальнік агню, Старац, які меў у народзе славу шаптуна і чарадзея: мог, Кажуць, лячыць, прыварожваць, прадказваць будучыню, падаўжаць жыццё і нават наклікаць смерць. А потым прыйшлі іншыя часы: капішча было разбурана, дуб спілаваны, а камень закапалі ў зямлю. Калі пра гэта

Форма і змест

Нацыянальная бібліятэка Беларусі наладзіла выставу лепшых эстонскіх кніг

Зінаіда Каменская

Прыбалтыйская мастацкая школа заўсёды вызначалася высокай якасцю. Гэта тычыцца не толькі ткацтва, керамікі, але і кніжнай графікі, дызайну.

Наведаўшы выставу «25+5 лепшых эстонскіх кніг», арганізаваную Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі, перш за ўсё захапляешся смеласцю і нестандартнасцю маладых эстонскіх дызайнераў. Усяго ў экспазіцыі, прымеркаванай да Дня незалежнасці Эстоніі, прадстаўлена 30 выданняў, у тым ліку пяць кніг для дзяцей.

На працягу года ў Эстоніі

праходзіў адбор лепшых кніг. На суд журы былі прадстаўлены 174 арыгінальна аформленыя экзэмпляры з 73 выдавецтваў. Асноўны акцэнт у іх зроблены на ілюстрацыі і графічны дызайн.

Сярод найбольш цікавых экспанатаў — фаліянт, прысвечаны гісторыі эстонскага касцюма. Як казалі арганізатары выставы, «ілюстрацыі гэтай кнігі свецяцца ў цемры». Зрэшты, і без свячэння кніга ўраджае.

«Залаты зборнік эстонскіх казак» — гэта падарунак дзецям. У кнізе прадумана ўсё — вокладка, ілюстрацыі, шрыфт, папера. Такая кніга захоплівае, нават калі яна

выдадзена на незнаёмай мове.

Вельмі стыльна выпушчана і класіка. Напрыклад, кніга, прысвечаная эстонскаму жывапісцу і графіку Эвальду Окасу. Загадчык галерэйна-выставачнага аддзела Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі мастак Фёдар Ястраб назваў яе помнікам, які застаецца ў вяках, бо, на яго думку, стваральнікі кнігі прытрымліваліся правіла Андрэя Рублёва: прыгажосць не ў квяцістасці, а ў прастве. На адкрыцці выставы дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Раман Матульскі сказаў: «На працягу многіх гадоў мы абменьваемся такімі кніжнымі выставамі. Гэта важна

На выставе эстонскіх кніг

не толькі для прадстаўнікоў нацыянальных меншасцяў, якія хочуць ведаць аб сваёй краіне больш. Гэта важна і для тых, хто вучыцца, хто плануе свой адпачынак, для ўсіх, хто хоча даведацца больш а сваіх суседзях».

Адрознівае выставу эстонскіх кніг у Нацыянальнай бібліятэцы адкрыцця экспазіцыя "Лепшыя кнігі Беларусі". Раман Матульскі ўпэўнены: для майстроў кніжнай справы дзвюх краін будзе карысна павучыцца адзін у другога.

РЭХА ДАЎНІНЫ

Сюжэты на шкле, альбо Імгненні быцця зямнога

Знойдзеныя старыя ўнікальныя шклянныя фотанегатывы, як высветлілася, некалі зрабіў беларускі святар Павел Валынцэвіч

Канстанцін Сталярчук

Мінулым летам мінскі фотааматар Дзмітрый Сярэбранікаў пачуў ад гродзенскага калекцыянера Тадэвуша Зяленскага цікавую навіну: знойдзены негатывы, якім больш за стагоддзе. “Ён ведаў: я цікаўлюся дарэвалюцыйнай фатаграфіяй, — расказвае Дзмітрый. — Яшчэ сказаў, што на многіх выявах ёсць нейкі святар, а на эмульсійным баку — подпісы, назвы вёсак Віцебшчыны і Гродзеншчыны: Узьмены, Вялікая Бераставіца, Сабакінцы... Я набыў спачатку з дзесятак негатываў, потым яшчэ. Паказаў фотамастаку Уладзіміру Суцягіну, ён зацікавіўся, вырашылі разам правесці пошукі...”. Высветлілася, што знаходка ўсплыла гады два таму, ёю зацікавіўся мінскі мастак-дызайнер Ігар Сурмачэўскі, які і стаў уладальнікам часткі калекцыі.

— Гэта найрэдка выпадак: выявіць старадаўнія негатывы, на якіх да таго ж пазначаны і пэўная дата, і месца здымкі, — лічыць У.Суцягін. — Мы вырашылі даведацца: кім жа быў скрупулёзны фатограф? Ужо ведалі, што ён жыў ва Узьменах (цяпер Узьмены), гэта Міёрскі раён Віцебшчыны. У Нацыянальным гістарычным архіве знайшоў звесткі: там, у мясцовай царкве Свяціцеля Мікалая, складзенай з чырвонай цэглы, з 1904 па 1916 год настацелем быў святар Павел Валынцэвіч. Пазней мы ўдакладнілі: ён узначальваў прыход аж да 1947-га. Пасля яго сыходу ўнутранае ўбранне храма амаль не ацалела, у тым ліку і іканастас. Але засталася ікона Божай Маці і часткова — кіёт, які ёсць і на адным з негатываў. Яшчэ нам

удалася знайсці паслужныя спісы Паўла Валынцэвіча і яго сына Сяргея...

Як аказалася, Валынцэвіч-малодшы ў 1921 годзе быў арыштаваны, сядзеў у турме. Чаму? Пасля падзелу беларускай тэрыторыі ў 1919-м іх хата апынулася амаль на самай мяжы, толькі з польскага

боку. Вучыўся ж Сяргей у Полацкай гімназіі, што-раз павінен быў пераходзіць мяжу па пропуску ў вызначаным месцы. Але аднойчы, як расказала дачка Сяргея, ён перасёк яе ў іншым пункце, і хлопца затрымалі чырвоныя пагранічнікі. Завялі справу, падазравалі ў шпіянажы. Няўжо жыццё яго скончылася ў турме? Але ж на адным з негатываў 1923 года Сяргей Валынцэвіч зняты ў хаце...

Да сустрэчы з яго дачкой, Людмілай Сяргееўнай, якая жыве ў Мінску, даследчыкі ўжо шмат ведалі пра фатографа-святара, а дзякуючы ёй запэўніліся і прагалы ў фоталетапісе сям’і. У жанчыны, як аказалася, захоўваюцца альбомы са старымі кадрамі, зробленымі дзядулем, якіх няма на негатывах. У тым ліку і фота 1902 года з адзіным аўтографам: “П. Валынцэвіч”. “Гэта быў важкі аргумент пры вызначэнні імя аўтара, — працягвае Суцягін. — Бо спачатку былі сумненні: айцец Павел таксама ёсць на здымках. А ён жа

усё, што было навокал, усе падзеі, якія назіраў: храмы, гасцей, уборку ўраджаю, будаўніцтва хаты, прыродныя з’явы, жывёл, нават першыя авіяпералёты. Ёсць цікавыя кадры з польскімі пагранічнікамі, мясцовымі памешчыкамі, моладдзю...

У жонкі айца Паўла, матухны Веры, па абедзвюх родавых лініях усе былі святарамі. І ў свой

шыя браты, і адзін з іх, Аляксандр, пазней стаў заслужаным настаўнікам Расіі. Айцец Павел, расказала яго ўнучка, ніколі не з’яўляўся на людзях у цывільным убранні — толькі ў святарскім, паважаў сан. Чытаў газеты, цікавіўся падзеямі ў краіне і свеце. Акрамя фатаграфіі, захапляўся пчалярствам. Цікава, што карыстаўся сонеч-

семінарыю, што і бацька, затым — багаслоўскі факультэт Варшаўскага ўніверсітэта і быў рукапаложа-ны ў святары ў 1930 годзе. Ажانیўся з дачкой святара, атрымаў прыход у Сабакінцах. Сям’я, у якой раслі дзяўчынкі Таццяна і Людміла,

Павел Валынцэвіч. Аўтапартрэт

жыла строга па царкоўным статутце, захоўвала ўсе пасты. Бацька перад сном чытаў дочкам Чэхава. Па галоўных царкоўных святах у школу яны не хадзілі. Вучыліся на “выдатна”, аднак у канцы 1940-х, калі заканчвалі школу, залатыя медалі ім не далі...

Ішлі гады. У 1940-м памерла матухна Вера, адзін застаўся айцец Павел. Паступова пакой за пакоем у іх хаце заняў сельсавет, і ў 1947-м гаспадар пераехаў да сына ў Сабакінцы: цяпер гэта пасёлак Першамайскае на Гродзеншчыне. Служыў у яго пры-

ся і ўся іх маёмасць, у тым ліку кнігі, шматлікія фотальбомы і напісаныя алеем палотны: айцец Павел захапляўся і жывапісам. На шчасце, ён, пераязджаючы да сына, пакінуў ва Узьменах у знаёмых людзей архіў з негатывамі. І праз некалькі гадоў пасля пажару ў адной з мінскіх фотастудый замовіў фотаздымкі. Так было адноўлена тое, што страцілася. Пра гэта сын Сяргей зрабіў запіс у фотаальбоме: “Тата забраў негатывы, аднавіў альбомы і зрабіў заповіт дзецям захоўваць іх як сямейную рэліквію”.

Сёлета Нацыянальны гістарычны музей Беларусі плануе вялікі праект: прадставіць каля 130 фотаработ цяпер гэта пасёлак Паўла Валынцэвіча. Здымкі да паказу рыхтуе Уладзімір Суцягін. Ён жа стварае сталыя экспазіцыі для храма ва Узьменах і мясцовай школы: яна цяпер размешчана ў хаце, дзе некалі жыў айцец Павел. Дарэчы, і пошукі мінчане пачыналі з Узьменаў, бо гэта вёска найчасцей фігуравала на негатывах. Першы раз Суцягін ездзіў туды, каб знайсці на мясцовых кладах магілу хоць каго-небудзь па прозвішчы Валынцэвіч, ды адразу не знайшоў. Звярнуў толькі ўвагу на магілку, што вылучалася дагледжанасцю. Ён расказвае: “На наступны дзень мы з айцом Ігарам, цяперашнім настацелем царквы Св. Мікалая, распыталі вернікаў. Яны паказалі на тую самую магілку. Пад вянком, на крыжы знайшлі надпіс, які мы не заўважылі: “Матухна Вера Валынцэвіч”. І аказалася: магілай васьм ужо 70 гадоў апякуюцца нашчадкі тых, хто ведаў яе асабіста. І нават па гэтай дэталі можна меркаваць, наколькі глыбокая там пашана да гэтай сям’і...”

Фота з архіваў Дзмітрыя Сярэбранікава і Ігара Сурмачэўскага.

Назіраюць Сонечнае зацьменне 8 жніўня 1914 г.

Мясцічка Узьмены Міёрскага раёна. 1911 г.

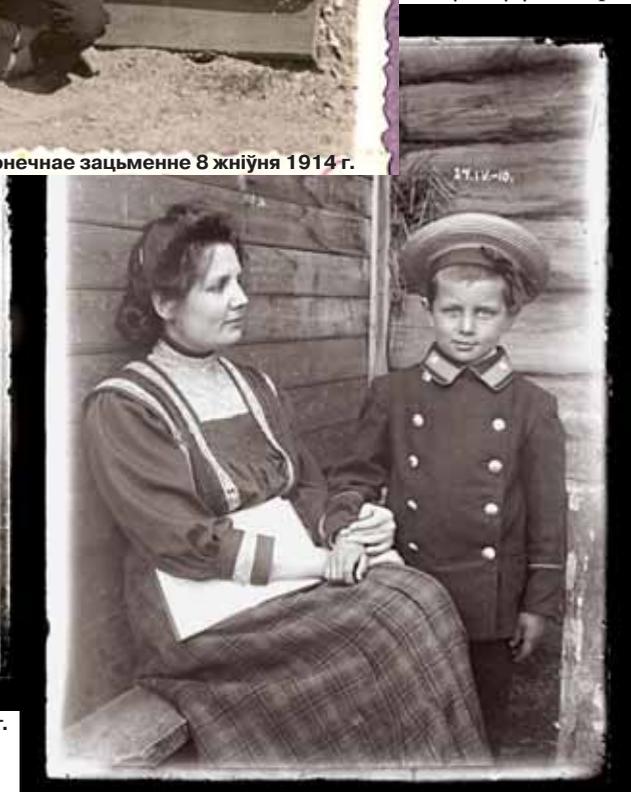
пры здымцы карыстаўся аўтааспускам”.

...Павел Валынцэвіч пачынаў службу псаломшчыкам. А калі закончыў Віленскую духоўную семінарыю, то быў рукапаложа-ны ў святары, атрымаў прыход у Касуце, на Вілейшчыне. Там і пачаў фатаграфіаваць. Здымаў

час, калі яшчэ малады семінарыст прасіў яе рукі, яна паставіла перад ім умову: толькі тады выйдзе за яго замуж, калі ён стане святаром. І закаханы Павел вымушаны быў перайсці на багаслоўскі факультэт — з настаўніцкага, на якім, дарэчы, займаўся абодва яго старэй-

нім гадзіннікам і менавіта па ім выстаўляў час на кішэнным. А ў сваіх лістах да ўнучка задаваў ім цікавыя геаграфічныя і матэматычныя задачы...

Сын Сяргей скончыў тую ж духоўную

Сяргей Валынцэвіч з маці, матухнай Верай

ЭНТУЗІЯСТЫ

Вабіць “Адкрыты акіяны”

У Цэнтры акіянаграфіі шмат цікавага і для дзяцей, і для дарослых

Людміла Мінкевіч

Хоць у Беларусі няма ні мора, ні акіяна, аднак беларусы маюць самае непасрэднае дачыненне да марской справы, даследаванняў падводнага свету. Скажам, аўтар праекту першай субмарыны з металу — беларус з-пад Бялынічаў Казімір Чарноўскі. А пабудаваў першую металічную падводную лодку ўраджэнец Віцебшчыны Карл Шыльдэр. Яшчэ адзін паказальны факт: у савецкі час каля 200 тысяч беларусаў служылі на флоте. Так што ў нашай сухапутнай краіне ёсць, можна сказаць, свой “горад маракі”. Ідэя аб’яднаць іх вопыт, мудрасць, веды ў клубе “Пасейдон” узнікла ў Аляксея Азарава, фізіка-канструктара па адукацыі і дайвера па жыцці, яшчэ гадоў дзесяць таму. А пазалетас на аснове сабраных звестак, унікальных матэрыялаў быў створаны Цэнтр акіянаграфіі “Адкрыты акіян”.

— Акіяны, мора, падарожжы, маракі — гэта рамонтка, якой нам і нашым дзецям не хапае ў паўсядзённым жыцці, — лічыць дырэктар Цэнтры Аляксей Азараў. — Наш Цэнтр задумалі і стваралі энтузіясты, якія любяць мора, дзівосны і непаўторны свет вады. Мы дзелімся сваімі ведамі найперш з дзецьмі і падлеткамі.

Тут сапраўднае падводнае царства з марскімі жывёлінамі, пышнымі раслінамі і рознымі элементамі ваенна-марской падводнай службы. Ужо на ўваходзе, стылізаваным пад рубку

падлодкі, разумееш: уперадзе чакае нешта цікавае. Звон рынды — і падарожжа пачынаецца. Экспанаты разбіты па пяці акіянах, асобна прадстаўлены некаторыя “марскія” краіны: Японія, Куба, Венесуэла... Цікава

ская вада, якой патрабуюць некаторыя жывёлы, вырабляецца ў спецыяльнай лабараторыі Цэнтры. Ёсць тут і майстэрня, і “марская” бібліятэка, і невялікі відэазал, і “куток штурмана”, і нават міні-планетарый.

юць бывалыя падводнікі — удзельнікі клуба “Пасейдон”, члена Міжнароднай асацыяцыі ветэранаў падводнага флоту, якая аб’ядноўвае маракі з больш чым 50 краін.

Кожны з маракі, членаў клуба “Пасейдон”, па-

гадоў жыцця Уладзімір Мікалаевіч правёў пад вадой. Як успамінае сёння, было і цікава, і весела, і страшна: “Аднойчы ўзніклі на падлодцы праблемы з антэнай, было вырашана ўсплываць. Выправіць непаладку вы-

ню з кавай, сухой каўбасой, чырвонай ікрой, мёдам... У СССР такія прадукты былі ў дэфіцыце. У вольны час чыталі кнігі, круцілі фільмы. “Неяк сапсаваліся безнадзейна кінастужкі і засталіся на лодцы толькі два філь-

У гэтым акварыуме — марская вада

Дырэктар “Адкрытага акіяна” Аляксей Азараў — сапраўдны энтузіяст

разглядаць вадалазныя касцюмы, аквалангі, зорны глобус, мадэлі падводных лодак, шматлікія карты, узнагароды. Ёсць кавалачак корпуса падводнай лодкі “Курск”, сцяг з крэйсера “Кіраў”, вада з Паўночнага полюса, калекцыя каралаў, ракавін... Асабліва ўражае марская фаўна. Рыбы-крылаткі, сомікі, клоўны, яшчэ дзесяткі розных відаў, сярод якіх нават маленькае акуляне! Спакойна ляжаць на пяску марскія зоркі, сварацца чорныя піранні, падстаўляе экскурсаводу бачок ласкавая рыба-каробка, ворушаць вусікамі краўветкі і паказвае зубкі невялікі кракадзіл Бодман — улюбёнец публікі. Усе яны жывуць у акварыумах, створаных рукамі Аляксея Азарава. Мар-

У “Адкрытым акіяне” працуюць клубы падводнікаў, акварыумістаў, дайвінга, літаратурны. Для дзяцей, якія цікавяцца марамі-акіянамі, праводзяцца бясплатныя заняткі ў навуковым аб’яднанні “Адкрыты акіян”, ёсць шэсць гурткоў, дайвінг-школа, штогод арганізуюцца паездкі ў лагеры. Яскравы факт: за час існавання Цэнтры тут пабывалі больш за 12 000 дзяцей. У тым ліку і “праблемных”, якія з ахвотай наведваюць заняткі, канструююць мадэлі лодак, даглядаюць марскіх жывёлін...

Дзеці ў “Адкрытым акіяне” атрымоўваюць веды, знаёмяцца з аб’ектамі свайго пазнання, упітваюць “дух мора”. А прамудрасцям марской справы іх навуча-

свойму ўнікальна. Удзельнік аперацыі “Анадыр” на Кубе пад час Карыбскага крызісу 1962 года Валерый Ждановіч, тарпедыст-мінёр Аляксей Лаўкачоў, контр-адмірал Аляксандр Мачайкін (у мінулым — памочнік міністра абароны Расіі). Уладзімір Варашнін, камандзір атамнай падводнай лодкі К-452 Паўночнага флоту, а цяпер кіраўнік Клуба падводнікаў родам з Арла. Ягонае “марская” біяграфія пачалася ў канцы 50-х з Вышэйшага ваенна-марскога вучылішча імя Фрунзэ ў Ленінградзе. Затым былі Каспійскае мора, Чорнае, Балтыйскае, Ціхі акіяны... Марскія прасторы і глыбіні асвойваў розныя. І ў 35 гадоў Варашнін ужо — камандзір падлодкі. Больш за 8

зваліся двое хлопцаў. Раптам — вялізная хваля накрывае нас, быццам глытае нашу лодку: люк адкрыты, вада цячэ, тануць пачынаем... Люк задралі, а яны ж, матросы з адвязанай страхойкай, на версе засталіся. Чаго толькі не ўяўляў: як састаўлю данясенне, што напішу іх родным... Прайшоў некаторы час, ваду адпампавалі, лодка ўсплыла, і яны сядзяць: “Таварыш камандзір, няспраўнасць выпраўлена!” Здавалася мне, гадзіна прайшла, а насамрэч — 7 хвілін. Аказваецца, за такі прамежак часу жыццё можна пражыць, столькі перадумаць...”

Затоезусмешкай і замілаваннем згадвае Уладзімір Мікалаевіч уклад падводнага жыцця: цудоўную кух-

мы: “Брыльянтавая рука” і “Каўказская палонніца”. Вось і круцілі іх на працягу 90-дзённага падводнага паходу: 40 разоў праглядзелі адзін фільм, 40 — другі... А каб цікавей было, задавалі адзін аднаму каверзныя пытанні па сюжэце”.

Пазней Уладзімір Варашнін перабраўся ў Беларусь: у Мінску чакалі жонка і дзеці. Але і тут марскія сувязі не перарваліся. Дзякуючы Цэнтру “Адкрыты акіян” Уладзімір Мікалаевіч мае магчымасць падзяліцца марскім досведам з малодшым пакаленнем. Ён цікавы апавадальнік, праводзіць займальныя заняткі, напісаў кнігу “Камандзір падводнай лодкі” (2009), яна выпушчана па ініцыятыве Цэнтры акіянаграфіі.

Новая старонка культурных сувязяў

Прэзідэнцкі аркестр пабываў у гастрольным туры па гарадах Польшчы

Калектыў выступіў у Вейгерове, Гдыні, Гданьску, Слупску і Гожуве Велькапольскім. У праграме прагучалі папулярныя творы сімфанічнай музыкі, а таксама ары ў выкананні вядомага беларускага опернага спевака Анатоля Сіўко.

У першы дзень гастролі ў Прэзідэнцкі аркестр выступіў у Вейгерове — пабраціме беларускага гарадка Паставы, што на Віцебшчыне. Акрамя канцэрта выканаўцы прынялі ўдзел у гра-

мадска-культурнай акцыі: разам з галоўным дырыжорам Віктарам Бабарыкіным і Генеральным консулам у Гданьску Русланам Есіным яны сустрэліся з кіраўніцтвам Вейгерова і ўсклалі вянок да помніка савецкім воінам, якія загінулі пры вызваленні горада ў гады Другой сусветнай вайны.

У Гдыні — пабраціме беларускага гарадка Баранавічы — аркестр даваў канцэрт на галоўнай сцэне, а ў Гданьску стаў першым твор-

Выступленні аркестра паўсюдна сустракалі з цеплынёй

чым калектывам, які выступіў на плошчы каля праваслаўнай царквы Святога Мікалая. Канцэрт у Слупску быў прымеркаваны да святкавання 745-й гадавіны заснавання горада. Дарэчы, там пражывае шмат этнічных беларусаў і дзейнічае грамадская арганізацыя “Вільня-Гродна”. Завяршылася гастрольнае турнэ Прэзідэнцкага ар-

кестра ў Гожуве Велькапольскім.

Гэтыя гастролі можна па праву назваць галоўным культурным мерапрыемствам у рамках гадавага цыкла грамадска-культурнай акцыі “Беларусь — гэта мы!”. “У апошнія гады стала добрай традыцыяй арганізоўваць выступленні майстроў беларускай сцэны на польскай зямлі”,

— лічыць Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Беларусі ў Польшчы Віктар Гайсёнак. На яго думку, правядзенне падобных акцый садзейнічае ўмацаванню культурных сувязяў паміж народамі дзвюх краін, а таксама абуджае ў польскай публіцы цікавасць да больш блізкага знаёмства з духоўнымі і культурнымі каштоўнасцямі беларускага народа.

У сваю чаргу Генеральны консул Беларусі ў Гданьску Руслан Есін лічыць, што выступленне Прэзідэнцкага аркестра ў паўночна-заходнім рэгіёне Польшчы сведчыць пра тое, што Беларусь надае вялікае значэнне развіццю еўрапейскага вектару і аказанню падтрымкі суйчыннікам, якія пражываюць у Польшчы. “Канцэрт беларускіх артыстаў адкрывае новую старонку ў развіцці культурных сувязяў паміж нашай краінай і паўночна-заходнім рэгіёнам Польшчы”, — упэўнены дыпламат.